

UNIVERSUL LITERAR

Sanctitatea Sa Patriarhul Miron Cristea

Ridicarea bisericii ortodoxe romine la rangul de patriarhie și înălțarea mea la suprema treaptă de patriarh, însemnează înălțarea cu sufletul a fiecăruia din cele patrusprezece milioane de dreptureamciosi creștini, cari formează biserica noastră cea vie. Drept urmare trebuie, ca fiecare creștin să se simtă tot mai strins legat sufleteste de biserică și așezăminte ei; să lăsașă pentru jertfele morale și materiale în scopul întaririi lor și a întesniirii chemării lor, simțindu-se fie

care fiu al bisericii patriarhale a se face pe sine și a face și pe deaproapele sau mai bun, mai blînd, mai iertător, mai milosiu mai nobil, cu un cuvînt, mai aproape de Dumnezeu, cel întru toate desavîrșit.

București—Noemvrie 1925

*Miron
patriarh*

S. S. Patriarhul Miron

de STELIAN POPESCU

Acei cari trăim astăzi pe pămîntul românesc, sîntem datorii să aducem laude Dumnezeului a Totputernic, că ne-a încredincit să vedem realizîndu-se pe lingă altele fapte mărețe săvîrșite în zilele noastre, și ridicarea Sfintei noastre Biserici creștine la rangul de Patriarhie, iar cel din urmă mitropolit Miron Cristea sfîntit Patriarh al tuturor Romînilor.

Patriarhul, fiind cel mai înalt rang în eparhia ortodoxă, finea sub sceptrul puterii sale sufleteste, toată creștinătatea de răsărit, iar cînd în locul puterii lumesti a creștinilor s'a instalat împăratul otomanilor, Patriarhul a rămas singura nădejde a tuturor creștinilor și singura mîngăiere pentru vremurile de atîta groasnică asuprire. Prefacerile urmate războiului mondial, mai ales în răsăritul Europei, au avut repercusiuni din cele mai grele asupra bisericii ortodoxe creștine din Rusia cît și a acelei din Imperiul Turcesc, iar drept credincioșii au rămas fără o căpetenie, către care să se îndrepte ca în trecut nădejdele lor. Se ridicase însă acum aci, la porțile Orientului, neamul românesc ca o mare putere creștină ieșită din războiul mondial, și către el se îndreptau acum privirile întregii creștinătăți de Răsărit. Niciodată ca acum n'a fost mai simțită nevoia creării înaltei demnități de Patriarh pentru neamul românesc, și realizîndu-se în persoana I. P. S. Mitropolitului Miron Cristea, umple de bucurie pe deoparte sufletele Romînilor, cari un convingerea că alesul

este persoana trimisă de Dumnezeu să dea Bisericii noastre organizarea temeinică, prin care virtuțile creștine să pătrundă în masele adînci ale poporului, iar pe de altă servește creștinilor din răsărit, cari vor găsi aci la noi sprijinul de cari au atîta nevoie. O înaltă demnitate își găsește rostul și explicația ființării sale, numai dacă persoana celui care o îndeplinește, corespunde marilor nădejdi și marilor cerințe legate de el. Nu într'un mic articol de ziar se poate arăta multe daruri cu cari Dumnezeu a înzestrat pe alesul său la Patriarhia Romînească, S. S. Miron Cristea, dar putem afirma că alegerea Sa a fost fericită, și că nimem altul nu ar fi corespuns astăzi mai mult ca Sfîntia Sa înaltei meniri de a reorganiza din temelii biserică noastră peste care se abătuse suflul necredinței încă dela mijlocul veacului al XIX-lea cînd reorganizatorii Statului nostru, crescuți în mediile cosmopolite din Apus și sîntui de jefuirea țării pînă și cu ajutorul reprezentanților neromîni ai bisericii. — neglijeaseră din preocupările lor vechi atît Biserica și rolul ei în Stat în cît ravagurile se văd pretutindeni.

Iată de ce îi dorim S. S. multă sănătate pentru ca să realizeze cu un minut mai de vreme înaltele postulate morale necesare bisericii și neamului, și după care întreg poporul nostru este însetat.

Și în slujba neamului

Din rodnicia și neobosita activitate a Sanctității Sale Patriarhul, închinată culturii și bisericii, desprindem și pe aceia hotărîită și fățișă pentru neam.

După pilda înaintașilor Săi, nu se sfia în fața vrăjmașului să-și spună deshis cuvîntul care arăta grija pentru nevoile neamului Său oropsit.

În zilele întunecoase ale războiului, în pastorală de Crăciun a anului 1917, Episcopul de Caransebeș strecura în sufletul păstorilor îmbărbătare și încredere în vremuri mai bune:

„Democrația cere ca fiecare națiune, fie mare sau mică, să fie stăpîină pe sine, să se conducă însăși, spre binele și înaintarea sa, și prin sine spre progresul țării și al omenirii“. Pentru aceste cuvinte a fost chemat la Budapesta, unde i s'au făcut aspre muștrări.

Cînd zorii senini se ivesc pentru neamul nostru, Episcopul Miron Cristea al Banatului, împreună cu alți trei soli ai Ardealului, a adus în chip oficial Regelui Ferdinand, vestea unirei.

În toate celelalte acte ale vieții primului nostru Patriarh se vede același puternic simțămînt patriotic, care stăpînește de-alungul veacurilor inimile înaintașilor săi, vrednici reprezentanți ai bisericii naționale.

„Munca a fost și în trecutul meu scara înălțării mele din modestul dar onorificul post de dascăl primar și pînă la Patriarh“.

Dr. Miron Cristea.

„Vă felicităm că, după unirea națională a bravului popor român, puteți serba acum și unirea bisericească prin o festivitate atît de strălucită. Să fiți încredințați că noi știm a aprecia marea însemnătate a acestei investiții pentru întreaga biserică ortodoxă și în deosebi pentru poporul român“.

Cu frățească salutare,

Dr. Adolph Kury,

Episcopul bisericii vechi catolice
Bernă, 25 Oct. 1925.

Elena Văcărescu

Cîntec românesc

*Și n'ncolțit porumbu 'n cîmp foaia de mătasă;
S'a deschis porțița'n vînt, n'o închide, lasă!*

*Singurică s'a deschis, las'o'n vînt să bată;
A 'nverzit porumbu 'n cîmp și livada toată.*

*Boarea nopții de florav ar putea să-ți spună
Că nu ție ți-a deschis, galeși ochi de tună.*

*Și nici ție, soare'n zori, nu ți stuji zefrul,—
Singură porțița mea știe și musafirul,*

*Singurică ea cîntînd vers de bucurie
Dormic se deschiae 'n vînt calea să i atte.*

*Singurele ea și eu știm ce mindru-i dragul,
Pentru pași tui vroși ținem sioboa pragul.*

*Pragu 'n care seara torc să-mi alung uritul
Pîn'ce baaca va veni să mi cuprîndă gîtul.*

*Pîn' ce rarăși s'o pleca fruntea să-mi sârute
Povestindu-mi din războiu zilele durute.*

*Și mi va stringe'n mini vînjos mina mea
piapîndă*

Povestindu-mi infocat tupta de izbîndă.

*Și aboi va doimi 'nginat de zefrul sarui
De-un pămînt recîștigat de viteji țarii.*

*Și mi va spune— și am să-l cred — cît îi sînt
de dragă*

Și scaldată 'n soare-o fi pașiștea întreagă.

*Și-a'ncolțit porumbu 'n cîmp foaia de mătasă;
S'a deschis porțița'n vînt, n'o 'nchide, lasă!*

*Singurică s'a deschis, las'o 'n vînt să bată,
A 'nverzit porumbu 'n cîmp și livada toată.*

Elena Farago

Noiembrie, 1925.

BISERICA VIE

Din veacuri creștinismul povăduște că Biserica vie este sufletul omului. Un întemeietor de împărăție este Isus Hristos, dar împărăția lui nu se asemănă cu împărățiile lumii aceleia. Înaintea lui Pilat din Pont, Mîntuitorul a zis: «Tu zici că împărat sînt eu însă împărăția mea nu este din lumea aceasta.» E o nouă împărăție întemeiată nu pe față, nici pe simple organizații, ci pe puterile de des-

voltare ale sufletului omenesc, pe credință, pe nădejde, pe iubire mai cu samă, iubirea de Dumnezeu și de aproapele. — virtuți menite să dea posibilitatea unei astfel de vieți trecătoare, care să se poată continua în veșnicie.

O împărăție întemeiată pe puterile și aptitudinile părții nemuritoare din noi: înflorirea și desăvîrșirea sufletească, Biserica vie.

Regenerarea vieții omenești, desăvîrșirea ei, Hristos n'a văzut o posibilă prin reforme externe, care să premerge reformei interne, sufletești. Legea lui pleacă dela mîntuirea omului prin eliberarea lui de sine însuși, prin triumful părții bune din noi asupra celei rele.

Inceputul reformei creștine residează în porunca: fiți desăvîrșiți cum tatăl nostru cel cereșc desăvîrșit este. Iar supremul memento etic: Ce vei cîștiga dobîndînd lumea întregă, iar sufletul tău ți-l vei pierde?

Marle reforme sociale, menite să întemeieze dreptatea, creștinismul le vede posibile nu ca o impunere de afară, ci ca o poruncă interioară a conștiinței omenești ajunsă stăpînă pe adevăratul înțeles al vieții: trai frățesc întemeiat pe dragoste. Singură această conștiință poate schimba pe oameni, și astfel e dată și posibilitatea schimbării societății.

Din Biserica cea vie, din sufletul creștin al singuraticilor, se clădește evoluția dreptății sociale. Căci ce folos e că arunci «mărgăritare porcilor», cum zice Scriptura? Cel mai idealist program de guvernare, de viață, n'are nici o urmare nu se poate realiza, dacă societatea pentru care e dat, nu se compune din oameni cari să fie destoinici să l execute.

Numai din Biserica vie a sufletului poate naște împărăția lui Dumnezeu pe pămînt. Din om, din individ.

Strălucirea externă a Bisericii poate fi impunătoare, organizația ei externă cît mai desăvîrșită e de dorit, dar prin însăși firea și menirea ei, Biserica nu poate fi o forță morală și socială, nu poate însemna mai mult decît o formă fără fond, dacă nu e constituită, nu e susținută, condusă, pusă în lucrare, de Biserica vie care e sufletul creștin al omului.

Acest suflet, această împărăție a lui Dumnezeu pe pământ, trebuie să-l lucreze orice Biserică. Aici e adevărata ei menire.

Biserica românească deplin organizată, ridicată la înalta treaptă a Patriarhiei, are o menire strâns legată de întregul viitor al Națiunii române.

Idealul național ajuns, trebuie să ni dăm sama că el nu poate fi păstrat decât prin realizarea continuă, succesivă a *idealului etc.*, care nici cînd nu va ajunge la un punct de saturație, întrucît desăvîrșirea, ce ni se cere e mergerea pe urmele lui Isus Hristos.

Țara noastră e contrastul izbitor dintre două morale. Una fundamental, ancestral etică, a țărânilor, care prin cîteva mari însușiri a reușit să ni păstreze continuitatea, dar cari nu sînt astfel clădite și întărite încît să asigure păstrarea lor și cînd fiul de țăran a trecut în altă clasă socială. Bunul simț, cumințenia, simțul de dreptate, perfectă onestitate a țăranului necorupt, la noi nu se moștensec, nu trec de obicei în generațiile care ajung în alte clase sociale, fiindcă aceste însușiri trăesc în țărânilor mai mult ca instincte poruncite de traiul lui în imediat contact cu natura, decât ca principii de *educație conștient creștină*. Le putem numi și creștine întrucît temeliile creștinismului sînt săpate în însăși natură. Indată ce aceste însușiri ajung în contact cu *a doua morală* stăpînitore în țara noastră, și care e lipsa aproape cumplită a ori căror principii etice, fiul de țăran se clatină. În locul mediului incunjurător, în locul constrîngerii în care trăește fiul naturii, el vede alte legi și alte obiceiuri, și dacă *instinctul tu nu s'a schimbat în conștiință*, printr'o educație conștient creștină, el, în noile împrejurări nu mai are nici un razim.

Și mulți cad mai cumplit de

cît alții din alte pături sociale.

Să nu se creadă, deci, că Biserica românească de azi, în toată strălucirea ei externă actuală va avea de lucru numai la orașe. Ea va trebui să lucreze cu aceiași încredere și la sate. De biserică vie, de suflet conștient, creștin, printr'o stăruitoare educație, are nevoie și satul și orașul românesc. Poporul nostru n'a avut pînă azi din nenumărate motive, o suficiență educație creștină, nici prin propovăduirea cuvintului, nici, mai ales, prin pilda vieții creștine.

Munca va fi grea și la orașe și la sate. Crearea Bisericii vii a sufletului de adevărat creștin, are însă o importanță atît de covîrșitoare în asigurarea viitorului acestui popor, prin implîntarea în sufletul lui a noului *ideal de viață*, a idealului etic, baza tuturor reformelor sociale, încît cei mai buni fii ai neamului, sufletele cele mai alese trebuie să se dedice acestei misiuni.

Minciuna, corupția, lăcomia, ura, superficialitatea, neputința de a te ridica peste interesele pur personale, însușiri de cari geme țara noastră ca un bilciu nu vor dispărea decât în Biserica vie a sufletului conștient creștin. Oameni cu cultură mare avem destui, dar vedem că ei nu ne pot mintui de însușiri și moravuri otrăvitoare. Să vie oameni *cu credință mare!* Să ieasă la luptă slujitorii, creștini convinși ai Bisericii românești!

I. Agîrbiceanu.

„Din Sfînta Scriptură veți putea zilnic sorbi ca din o comoră nesecată, hrana răcoritoare pentru sufletul vostru, căci nu este năcaz, nu este încurcătură, nu este criză și nici o nevoie sau suferință pămînteană, pentru care să nu poți găsi în ea cuvenita mîngiere și îndrumare“.

Dr. Miron Cristea.
Episcop de Caransebeș

Părinți fericiți

Era așa de frumos supt boltă instelată a acelei serii de Iulie aproape de ziua proorocului Ilie!

Dintr'una într'alta s'au dat în vorbă și de slăbiciunea Domniței Florica, pe care Dumnezeu o dăruise cu trei fete, fiind acum aproape să nască al patrulea copil.

— Mă cam cuprinde grija, frate Ioane, dacă va fi și al patrulea copil tot fată, zise gazda. E greu de măritat o fată azi... Patru perechi de boi cu patru care... și nu am decât două..., apoi unde mai pu ale casei..., toate, îmbrăcăminte, pămînt, casă, bani și cine știe cum va nimeri?! Ce mult mi-ar implini al de sus gîndul de mi-ar dăru un fecior, în veci fie laudat. Și cînd a zis cuvîntul fecior, minile i se împreunează fără să vrea și privirea i se îndreaptă spre cer, într'o tăcută rugăciune. Tăcură amîdoi cîteva clipe... Deodată, ca deșteptat dintr'un somn, într'un moment de inspirație, cu glas de profet, chiaburul cioban, Badea Ion, vorbește ca un tunet:

— Nu pierde nădejdea, măi frate Cristea! Dumnezeu, care iutocmește toate pe lumea asta, și-a înțeles dorința mai înainte de a și-o arăta tu. Știe el ce face. *Tu vei dobîndi un fecior și acest fecior al tău va fi domn mare, cum n'a fost în neamul nostru românesc, și iacă mă leg să și-l botez eu Ion Herța, să i pun numele proorocului Ilie...*, iar a doua zi de dimineață cînd ciocirlia înaltă ruga cu zboru-i pînă în slăvilă cerului, Badea Ion pornia oile pe acelaș drum bătut de atîtea ori, între Carpați și Dunăre. S'a întors peste cîteva zile singur înapoi, parcă frămîntat de gîndul să vadă ce va fi cî prietenii săi.

A fost un glas profetic cu vîntul lui Badea Ion. După

plecarea lui, Domnița Florica din Toplița română, vrednica și evlavioasă soție a lui Badea Gheorghe a Sofiei zis Cristea, *de la naștere unui fecior, c'asa și binevoit Cel de sus.*

L-a botezat în ziua proorocului, dându-i numele lui, iar Badea Ion, care l-a ținut în brațe, la biserica din sat, cînd l-a dat maică-si, i-a spus și urarea:

— *De acu popă în sat îi dorim să ajungă, ba și mai mult: Vlădică, Mitropolit și mai mare!*...

A trecut mult de atunci..., vremea și-a depănat firul pe ghemul vieții, Badea Ion Herța s-a tot coborît oile și le-a suit în munte, în fiecare an, și

în fiecare an se abătea și pe la cumătrul său dela izvorul Murășului să și vadă finul, cum crește și se înțelepțește... Cred că știți de cine e vorba și de aceea nu vă spun numele... *iar mama, Domnița Florica, păstra în inima ei cuvintele auzite la botez din gura nănașului, cași Maica Domnului pe cele spuse de ingerul Gavriil la Buna-Vestire!*

Micul Ilie creștea sub dogoarea dragostei surorilor și a a părinților fericiți.

Pr. Eugen Bărbulescu
Asesor

Tatăl, badea Gheorghe Cristea a murit în Iulie 1924 în vîrstă de 93 de ani, iar mama în Decembrie 1924 în vîrstă de 84 de ani.

Odinioară la investire, Patriarhii, Mitropoliții cum și Episcopii, erau purtați călare prin capitala țării.

Charles Diehl, schițându-și impresiile de la Iași, într'un loc, evidențiază „un amănunt în această din urmă vizită, pe care a-și vrea — zice el — să-l înșămăn, căci el era prietnic, să răpească un suflător de bizantinist și mai mult încă, de căreze acest amănunt mărturisește continuitatea tradiției bizantine în țările române.

Odinioară — continuă acelaș — în palatul sacru al Bizanțului, cînd un străin era primit în audiență împărătească, el era introdus la basileus, sprijinit de supțiori de doi înalți dregători ai țării. Și așisderea după acest rit, sprijinit de supțioara dreaptă de mitropolit și de supțioara stîngă de un ajutor al său, am avut cinstoș și eu pe neașteptate, să coborîncet, treptele marel scări a palatului metropolitan; și în timp ce în mîntea mea plutiau amintirile Cărții Teremoniilor, aproape mă întrebam, dacă în josul treptelor, nu aveam să nîtlînesc pe Impăratul!

Getînd, „Programul investirii Patriarhului” nostru și cunoscînd în parte, pe alte căi, chipul cum se făcea odinioară o instalare de Patriarh, de cît din aceia „Carte a Teremoniilor” indicată de Charles Diehl, am socotit, că-i nîmerit

a schița ceva din desfășurarea ei, pentru a vedea, ce a schimbat timpul. Mai ales, că la noi a persistat încă multă vreme, *continuitatea tradiției bizantine* — după spusa aceluiasi — și această tradiție după cît știm s'a menținut pînă la jumătatea secolului al XVIII-lea și la instalarea Mitropoliților și Episcopilor noștri, adevă încetînd cu venirea lui Ioan Mavrocordat în scaunul Moldovei la 29 Iunie 1743.

Și explicația ni vine și pe altă cale, dacă-i vorba de a arăta de ce mitropoliții și episcopii noștri la instalare s'au bucurat de aceiași prerogativă, ca și Patriarhul.

Patriarhul Hrisant al Erusalimului într'o carte a sa „Sintagmation, care s'a tipărit în Italia oară la Tirgoviște (1740); iar a doua oară în Veneția (1778) vorbind despre Arhiepiscopul Ardealului, arată, că are relația sa — cu toată partea sa jurisdicțională — către Mitropolitul Ungro-vlahiei, cui ar avea-o către un Patriarh”.

De ce?

Fiindcă, îndată după Patriarhi, cel dintâi loc ca titlatură, dintre cele șapte zeci de scaune mitropolitane ale Orientului, fu dat Mitropolitului Ungrovlahiei în persoana lui Grigorie la 1776 luna Oc-

tombrie în 10 cu titlul de „*Exarh plaiurilor*” și „*locuitorului Chesare*”, de unde pînă atunci fusese al „*Anghirei*” (Condica Sintă p. 183).

Așa că, după o așteptare de 149 de ani, a scaunului nostru metropolitan — odată cu adunarea tuturor Romînilor supt aceiași obîblădnire — de la sine trebuia, să vie și această înaintare în rang a scaunului din București, la patriarhie; cînd este știut că vecinii noștri cu mai puține mijloace, dar mai ales și cu mai puține sacrificii pentru ortodocsie, de mult și-au însușit această titlatură.

Dar să venim la instalarea Patriarhului așa cum se făcea după tipicul ceremonial bizantin, acum cinci sute de ani și mai bine, și care în parte s'a aplicat multă vreme și la instalarea mitropoliților și episcopilor noștri.

Simeon Arhiepiscopul Tesaloniceului († 1429) întrebîndu-se; „*Pentru ce trimite Impăratul mantia și engolpiul la cel ce este iposifist adevă ales de patriarh; iar toiagul i-l dă cu mîna sa?*”

El răspunde:

„... Toiagul, ca un mai cinstit, și sîmnelul stăpînirii cei păstorești, însuși el îl dă cu mîna lui pentru cinstea și mai întărirea, arătînd tuturor, că însuși primește pe acesta păstor, pe care Dumnezeu l-a ales.

Și mai arătat mărturisînd aceasta, poruncește de să impodobeste un cal cu rafturi și incalecă iposifios (alesul) și comisul pe jos fiind friul calului în locul Impăratului său — precum și marele între Impărați Constantin a făcut sfîntului Silvestru — il petrece cu cinste prin toată curtea împărătească și pe ulița cea mare pînă la patriarhie. Și de are Impăratul flu, merge călare mai pe urmă și toată boerimea. Într'acest chip dar și pentru acestea și ceia ce se chiamă provlisis se face pentru cinstea bisericii, care la Hristos se sue”. „*Și făcîndu-i-se ce obicinuită provlisis de către Impăratul precum am arătat mai sus, vine în biserică și intră în altar...*” (cap. 299).

Dar această pompă, era observată nu numai la instalarea Patriarhului, ci și la noul arhieru, care îndată „*ce s'a hirotomit umblînd blagoslovește-zice Simeon al Tesaloniceului. Drept aceia, și incălecînd incungiura cetatea purtat fiind cu darde, și blagoslovește pe toți și sfințește cetatea, rugînd*

du-se ca unul, ce s'a făcut arhieru nou, dând ei dumnezeescul dar cu care s'a învâlt întru el, și cu blagoslovenie dă sfîntenie" (cap. 217).

Această preumblare călare trebuia să facă parte absolut din programul noului ales (cap 232)).

Că aceasta era o tradiție veche, se poate deduce și din faptul, că atunci, cînd Patriarhul prin intrigi ar fi căzut în disgrația împăratului — cum spre pildă, s'a întâmplat în luna Noembrie sau Decembrie a anului 742 cu Patriarhul Anastase — atunci el era purtat tot călare, însă spre batocură (Pargoire „L'église byzantine p. 297).

Deci datina — ca să fie purtați călare arhieriei la instalare — era constantinopolitană. D-l Iorga o pune a-și trage obirșia din Apusul medieval, uzată față de Papi (Ist. Rom. prin călători I p. 284).

După 29 Mai al anului 1453, cînd Mahomed al II-lea pune stăpînire peste Constantinopol, creștinii rămînînd fără Patriarh — de oarece Isidor agentul Popei fugise — el dă ordin ca să-și aleagă un altul.

Ei aleaseră pe Gheorghe Scolarul care cu trecere în monahism își schimbă numele în acela de Ghenadie.

Deci după hirotonie, ducîndu se la Sultan însoțit de arhieriei, clerici și norod, acesta ar fi întrebat, că ce obicei aveau împărații de mai înainte de el, față de noul ales? Iar creștinii ar fi răspuns, că împăratul trebuia să-i dăruiască o *pălărie prețioasă* (preciosum pileum), o *haină cu ape*, (pallium undulatum) adevărată manlia, un *cal alb pe care-l încăleacă și încunjură orașul blagoslovind și-i mai dete Sultanul cu mîna sa paterița sau cirja*. (Martin Crusius „Patriarchica“... cart. II, pp. 106-184).

Noul ales stătu și la masă cu Sultanul și poate să-i mai fi dat și o altă haină de onoare — un prețios *decanichion* — *il însoți în persoană până în mijlocul curții și apoi îl trimise așa călare cu toată cinstea cuvenită până acasă* (N. Iorga. Geschichte des osmanischen Reiches, zweiter Band. p. 37).

Iar un alt izvor, pe lingă toate acestea, mai adaugă, că i s'a dat voie să poarte *crucea de aur pe acea pălărie, acordîndu-i-se și o pensiu*. (Histoire des religions et des mœurs de tous les peuples du monde. Publiées en Holland par J.

F. Bernard. Paris. MDCCCXVIII, p. 6).

Pompa aceasta însă, s'a păzit pe vremuri și la instalarea mitropolitilor și episcopilor noștri.

Iată ce ne relatează o carte de ceremonii, cu privire la aceasta :

„Si cînd va să ieasă din curte — adevărat noul episcop — era cel vechiu obicei din purtarea de grijă a lui *vel marele Visternic, de i se gătia un cal domnesc îmbrăcat peste tot cu astar alb și cusul astarul pe cal. Și rînduia Domnul pe vel Logofăt și vel Postelnic cu postelniceii, vel comis, cu alți boiernași și cu ciohodari, îl duceau pe episcop petrecîndu-l prin tot tirgul, blagoslovind norodul, trăgînd clopote mari și mici la toate bisericile și pe urmă îl descăleca la Mitropolie, poroncînd Domnul de mergea mai pe urmă și mehterhaneana (muzica), făcîndu-i obiceiul și politicească cinste*“ (Letop. III, p. 327).

Cu toate acestea, noi întîlnim în trecutul nostru, pe Patriarh, fie Mitropolitul sau Episcopul, călărînd și cu alte prilejuri, în afară, deci de datina arătată mai sus.

Așa, Patriarhul Macarie al Antiohiei, slujind la una din mână stîrile domnești din preajma Iașului, la care slujbă a asistat însuși Vodă Vasile Lupu — iubitorul de pompă țarigrădeană — după terminare, aflăm dela un martor ocular, cum că „*Hatmanul îi lîna poala în urmă, iar la suirea pe cal — el Vodă — îi ținu scările până afară din mîndăstire*“ (Em. Cioranu. p. 52).

De oarece pe vremea lui Constantin Basarab (Cîrnul) — cel care a săpat ultimile zile de domnie ale lui Matei Vodă — se întîmplase ca sărbătoarea Floriilor, să cadă odată cu venirea sa la tron, deci în 1654, precum s'întîrîm timp critic pentru țară — adevărat de năvălire a Uncurilor — se zice, că : „*și reaminti cît de nemerit a fost ceia ce făcuse Tarul din Moscova la o astfel de ocazie : făcu și el tot astfel, desi niciunul din Domnitorii precedenți nu mai făcuse așa. era călare, îmbrăcat în odăjdii sale, cu crucea și evanghelia în mîna dreaptă ; iar Domnul tirînd cîpăstrul, mergea insolit la dreapta și stînga de oamenii săi calul cu șeana dinaintea lui și urma de marii dregători ai Statului, fiecare Anume, îmbrăcîndu-se în hainile cele mai bogate, luînd cu sine o mulțime de creștini, ieși afară din oraș cu o mare asistență Mitropolitul celălalt — deci Ignat Sirbul —*

conducînd un cal. Astfel ei au învîlt înal cu toată ploaia teribilă, și căzuse și noroiul adînc până ce se încunjură tot Bucureștii ; apoi s'au întors la mîndăstire, unde Mitropolitul sfîrși slujba” (Em. Cioranu, p. 238).

Cu timpul însă, se vede că, obiceiul de a fi purtați călare mitropolitii cum și episcopii la instalarea lor, căzuse în desuetudine.

În Ardeal, această tradiție, poate și din pricina contactului direct cu celelalte confesii, se desființase de mult. Și apoi e foarte posibil ca nici să nu fi fost, cînd ne gîndim, că episcopii primiau hirotonia de la București și prin urmare alii li se făcea tot fastul.

Așa, fiind vorba de însăunarea Mitropolitului Atanasie — a celui ce a pecetluit unirea cu Papa — cronică vremei zice că, „*Însuși Apop, cu mare litie și cu rădvan său l-au dus la biserica cea mare romînească de l-au pus episcop*“ . Și au fost *mare pompă*, continutul aceiași cronică. „*Mulțimea cea mare a preoților romînești, ca niște berbeci negri, unii mergeau înainte, alții pre de laturi, alții din dărăpt ; mulți mergeau plîngînd și unii dintre dînși ziceau : „Acum seceră orzul, dară după orz vor seceră și grîul” . Cu hîntea sau rădvan mergea comitul Șeșan, tot statul romano-catolic din Ardeal și puțini calvini... (Gh. Șincal, Chron. Rom. III, p. 313).*

Cu venirea la scaunul Moldovei, a lui Ioan Mavrocordat (1744), datina ca episcopii la însăunarea lor să fie purtați călare prin capitala țării, încetează. Nu putem preciza dacă și pentru Muntenia, unde e foarte posibil ca ea să nu se mai fi practicat, încă de mult.

Deci tradiția aceasta așa de veche încetează în Moldova odată cu alegerea lui Iacob Putneanul, ca episcop al Rădăuțului și poartă și cu a lui Ieroteiu de Huși.

Înaintașii acestora, fuseseră purtați pe cal îmbrăcat în astar, pe ulițele capitalei Moldovei, binecuvîntînd călări pe popor, în sunetul clopotelor de la toate bisericile ; iar de la ei nu avea să se mai vadă așa ceva.

„*Dară de la Ioan-Vodă Mavrocordat încoace, — zice cartea de ceremonii a logofătului Gheorgachi, — s'au ridicat acel obicei de a se purta Episcopii, de se făceau, pe cal îmbrăcat în astar, socotîndu-se ca un lucru anoston și foarte făr' de cale, rînduîndu-se de atunci, ca ori cînd și ori la ce Domn*

se va întâmpla a se face episcop, să-l ducă de la curte cu careta domnească cu șeșe telegari și cu tot alaiul arătat mai sus și cu ciohodari, și de atunci așa s'au urmat". (Letop. III, p. 327).

Aceasta se înțelege, la instalare, cît privește însă, de cerințele vieții, împrejurările — mai ales pe atunci — siliau pe un episcop, ca și pe un preot de mir, de a umbla călare, în orice timp.

Așa nu mai departe, decît către sfîrșitul sec. al XVIII-lea, ni se păstra tradiția, despre episcopul Inochentie al Hușilor (1752 — 1782), că „îmbla prin sate călare, cu desagii pe șea, intra prin casele răzășilor, vorbea cu ei despre trebile gospodăriei, petrecea cu ei, li boteza copiii, etc.

El era așa de popular în cît toți alergau la dînsul în nevoile lor și pe toți îi ajuta și-i povățuia (Episc. Melhisedec. Chron. Hușului I, p. 301).

Dacă cu Ioan Mavrocordat — după cum am văzut — obiceiul ca episcopii, la instalarea lor, de a fi purtați călare a încetat, dacă vre-un patriarh venit prin țările noastre nu mai reînvia moda constantinopolitană de altă dată, în schimb, din acel alaiu bisericesc, acela care era obligat, să însotească pe episcop călare — adecă arhidiaconul purtătorul cirjei — el pe la 1840, singurul își mai păstra datina, de a merge călare în fruntea alaiului.

De aceea cetim, în gazeta vremii, adecă „Albina românească” a lui Asachi; că n luna Februar a anului 1844, făcîndu-se alegerea la scaunul de Mitropolit al Moldovei a lui Meletie, dîndu-i-se „după vechiul obicei, insigniile acestui post sfințit” însoțit și de un cuvînt al Domnului „după aceasta preasfinția sa în mijlocul urărilor adunării, însoțit de d. Logofătul dreptăței Ștefan Catargiu și de d. secretariul de stat Teodor Balș, s'au suit în echipajul (sic) domnesc încungiurat de o sfiță de curtezani (sic) strălucită și propășită de s. s. arhidiaconul Mitropoliei, ce cu paterița arhierască mergea călare. La sunetul clopotelor Preasfinția sa au purces la Sfînta Mitropolie petrecînd cele mai însemnate părți a Capitaliei, unde o nenumărată mulțime de popor sta îndesată pînă și pe acoperimintele caselor și primia cu umilită și încurîntarea arhierască”. (Albina rom. an.

SONETE

Spleen

*Iubita mea dă-mi brațele și gura
Șa te'ncrustez în visul meu de artă;
Eu am trait din pînă, din cupa-mi spartă
Murtmea azi să soarba numai sgura...*

*Nu-s egoist, nu mi am smolit figura
Și nici nu am ambiția deșvria
Șa mi se treacă numele 'n vre-o hartă
Caci preamarirea umu, este : ura...*

*Ci liniștit sorbind din buza ta
Aroma dataitoare de aurere,
Șa prind din suferință, iar putere;*

*Și despărțit din casa mea de lut,
Purtînd în suflet toată arta mea,
Șa mă cufund în targ, necunoscut...*

Final

*Ait de adinc s'a risipit în mine
Parfumul gurii tale 'mbătsamate,
Incit aroma carnii vinovate
Mă urmărește 'n nopțile senine.*

*Cu insinuări subtile, detracate..
În suflet port castele în ruine
Și 'nhorat gîndindu-mă la tine,
Pîng zorile de mine 'ndonate...*

*În tine eu iubesc zădărnicia
Cu care minte 'ntr'una veșnicia,
Purtîndu ne pe arumul targ al morții;*

*Și'n căpa de iubire și avînt,
În care visul trece pragul porții,
Sunt sarutari de viermi și de pămînt...*

Dem. Gilman

1844 Duminică 6 Fevr. no. 11 pp. 41—2).

Intimplător dăm în arhiva sfintei mitropolii și de dosarul „pentru înscăunarea Mitropolitului” dela București, Neofit petrecută la 28 Iunie 1840, și'n „programa pentru parada orînduirii noului Mitropolit” găsim următoarele :

... Un escadron cavalerie din care trei plotoane, va urma înainte; iar unul pă alătura caritei”.

Apoi cortegiul mai trebuia să fie urmat : „De toți pro!opopii, arhidiaconii, toți preoții și diaconii, cari vor merge pă jos, înaintea caritei; iar un arhidiacon va duce paterița în mînă ur-

mînd înaintea caritei”.

Programa însă, nu lămurește mai mult; dacă arhidiaconul cu paterița în mînă, trebuia să meargă pe jos sau călare, ca și colegul său dela Iași.

În cortegiul de investire a Patriarhului nostru, Miron, ce a parcurs străzile indicate de programa oficială, am văzut cum că locul celor doi arhidiaconi a fost ocupat de „un preot ducînd crucea patriarhală” pe cînd cirja era purtată de însuși Patriarhul.

Cît privește de rechea tradiție a investirei, a mai fi pretins astăzi, — pe lîngă că, ar fi fost un lucru anoston după cum îi plăcea logo-

fătului Gheorgachi a o numi pe vremea lui — dar ar fi stîrnit și o discuție zădarnică, chiar dacă s'ar fi invocat în sprijinul ei cele mai autentice documente. De oarece chiar și formele cele bisericesti, supt care svienesc tradiții de tot vechi, evoluționează și ele supt puterea ideilor care frămîntă o societate.

Atunci, de mult de tot, stăpînind ideea monarhică, a trebuit, ca și căpitenia bisericească, după oarecate asemnare, să fie încunjurată cu ceva măcar din amploarea puterii monarhice; a trebuit deci ca și ea să călărească măcar la investire.

Pe măsură ce puterea monarhică a scăzut, fastul bisericesc pri vitor la investire n'a putut să se miște de cît în cadrul bunei voinți

domnești, adecă de a i se trimite rădvanul sau carăta și a fi purtat dela Curtea domnească spre reședință, pe ulițele cele mai principale pentru a binecuvînta norodul.

Venind la actualitate, ideea democratică se vede cît de colo, prin dispoziția luată pentru ca El, Patriarhul și cel dintîi Patriarh, să meargă pe jos, dela Palatul regal și pînă la reședința patriarhală — fostă pînă eri mitropolitană — și înconjurat de toți prelații.

Iar aici dacă am făcut amintire de felul cum se făcea o investire odinioară, m'a împins la aceasta îndemnul cronicarului, adecă, pentru ca „să nu se începe anii cei trecuți...“.

C. Bobulescu

Sanctitatea Sa Patriarhul Miron Cristea

Viața și faptele

Dr. Miron Elie Cristea s'a născut la 18 Iulie 1368, în *Toplița romînă*, o comună mare aproape de izvoarele Murășului.

După terminarea cursului primar a trecut la liceul sășesc din Bistrița, apoi la cel românesc din Năsăud, unde și-a trecut, în 1887, examenul de bacalaureat în chip strălucit. La 1890 și-a terminat studiile teologice la seminarul «Andreian» din Sibiu.

În 1890—91 a funcționat ca simplu dascăl de școală primară în Orăștie, unde a fost izvor nesecat de energie întru ridicarea bisericii și școlii poporului. Orăștenii păstrează și azi frumoasele amintiri pe care le-a lăsat sufletul înalt creștinesc și activ patriotic închinat cu toate puterile lui binelui obștesc,

În 1891 prin stăruința profesorului Ioan Popescu este trecut de către Mitropolitul Miron Romanul la Universitatea din Budapesta spre a-și completa cunoștințele. Acolo a stat patru ani, studiind literatura romînă, germană și maghiară, psihologia, pedagogia și științele naturale,

În Mai 1895 își trece examenul de doctorat în litere prezentînd lucrarea: „Viața și operele lui Eminescu“, interesantă prin studiul înrîurii literaturii germane asupra scrierilor lui Eminescu.

La 1895 e numit secretar al consistorului arhidieceșan, post de o deosebită importanță pentru biserica românească de dincolo de Carpați, pe care îl ocupă pînă la 1902, fiind de multă priință înaintării neamului său prin munca stăruitoare și priceperea pe care le-a arătat.

În acest timp a avut de împlinit și grele misiuni speciale pe lingă ministerul Cultelor din Budapesta, de unde după o muncă de șapte luni, zi și noapte, s'a întors cu deplina și satisfăcătoarea regulare a stării financiare a celor o mie de parohii ortodoxe din Transilvania, mulțămînd prin rezultatele obținute și clerul și — lucru prea anevios — Statul maghiar. Consistoriul arhidieceșan i-a adresa mulțămiri, iar preoțimea i s'a arătat sincer recunoscătoare.

Paralel cu activitatea de secretar al consistoriului, depune

și pe aceia de director al foii clerului ardelean «Telegraful Romîn», în care publică judicioase articole în chestiunile Bisericești, cultura e. sociale, apoi studii, disertații. Aceste ocupațiuni nu-l împiedecau să ia parte activă la orice manifestație menită să sprijine interesele culturale naționale.

Orice asociație, orice inițiativă în acest scop găsiu în tînărul și învățatul teolog un sprijinitor așezat totdeauna în primul rînd al luptătorilor.

A fost directorul despărțimîntului Sibiu al «Asociațiunei pentru literatura romînă și cultura poporului romîn», membru fruntaș al «Societății pentru crearea unui fond de teatru», al «Reuniunii femeilor romîne» și membru al tuturor celorlalte reuniuni românești.

La 25 Iunie 1902 a fost uns monah de către arhimandritul Augustin Hamzea în mănăstirea Hodoș-Bodrog de lingă Arad, ceea ce însă nu l'a înlăturat din lupta pentru înaintarea neamului în care se aruncase cu tot sufletul lui de puternic și priceput ostaș.

Cînd în 1908, scaunul de episcop al Caransebeșului rămîne liber prin moartea bătrînului și valorosului ucenic al lui Șaguna, Nicolae Popea, după îndărătnica rîspingere de către guvernul maghiar a învățatului, a bătrînului și vajnicului naționalist Filaret Mustea, și a unui alt candidat, scaunul episcopiei bănățene e ocupat de asesorul arhidieceșei, Miron Cristea. Fericita eparhie se bucură de păstoria sa dela 1910 pînă la 1919, cînd, fără a se mai opri în Sibiu, a trecut ca Mitropolit Primat al țării întregite, al țării libere a Regelui Ferdinand.

Ca un simbol al înălțării neamului, fiul de țaran ardelean e ales Patriarh al ortodocsiei românești, la 4 Februar 1925, de către Sf. Sinod. Investirea de către M. S. Regele

și instalarea în scaunul Patriarhal s'a făcut în ziua de 1 Noembrie 1925.

Patriarhul Miron Cristea nu e numai o reprezentativă figură bisericească, ci un reprezentant al culturii românești sintetice, a tuturor străduințelor și aspirațiilor permanente ale neamului. Nu e numai un pelerin către supremul ideal etic, e un frământător al realităților vieții conform preceptelor de morală în deplină armonie cu realitățile și necesitățile naționale. În toate actele vieții sale, inițiativei pline de avânt și entuziasm în urma perseverența înfăptuirii. Totdeauna idealistul era fericit înțregit prin omul priceperii și al acțiunii.

În afară de munca închinată bisericii neamului său, vom încreșta pe răboj pe aceia desfășurată cu toată dărnicia pentru împlinirea marilor nevoi culturale dublate de atâtea greutăți materiale. Cit de însemnată e partea sa în ridicarea măreței catedrale a Românilor Ortodocși din Ardeal!

Pe mulți tineri din Toplița i-a îndrumat, adesea întreținându-i numai din veniturile sale, către învățarea meseriilor la Budapesta și Viena, populind în urmă cu meseriași români atâtea centre românești ale Ardealului. În 1907 a înființat cu mai mulți prieteni institutul de credit „Vatra” din Cluj. În 1909, prin stăruința sa se înființează prima *Bancă Culturală*, începând cu un capital de 600.000 de coroane.

Puterea de convingere și pătrundere a strălucitului cuvântător înlesnea împlinirea străduințelor sale.

Ca o complectare a activității practice pentru întărirea și înălțarea bisericii, vin o samă de opere scrise al căror autor e Patriarhul Miron Cristea. Vom încerca o enumerare a lor:

Viața și operele lui Eminescu. Gherla, 1895; *Alexanaru Roman*. Sibiu, 1897; O colecție de proverbe, maxime, asăma naturi și idiotisme, Sibiu 1901; *Iconografia și întocmirile din interiorul bisericii răsăritene*, Sibiu, 1905; *Istoricul catedralei din Sibiu*, în colaborare, Sibiu; O colecție de trei zeci de *cuvintări și preaci ocazionale*:

Două volume de „*Pastorale și cuvintări ale unui episcop român în țara supt stăpînire străină*”, București, 1923; *Trei ani de propovăduire pastorală*, București, 1923; *Principii fundamentale pentru organizarea unitară a bisericii ortodoxe române*, 1920.

G. V. Botez,

Sanctitatea Sa Patriarhal și problema teatrului român

O caracteristică simpatică în viața clerului nostru din Ardeal a fost totdeauna viul interes ce l-a avut acest cler față de mișcările social-culturale ale societății mirene ardelenesti. Preoțimea noastră, care în privința religioasă a fost în toate vremurile la înălțimea situațiilor date de împrejurări, a avut legături strînse și cu „cele lumești” ale vieții poporului de supt păstoria sa. Începînd dela umilii preoți dela sate și pînă la vlădicii din fruntea bisericii, clerul nostru participa intensiv la viața socială, în orice chip s'ar fi manifestat aceasta.

Nu mai vorbim de mișcările politice și economice, în fruntea cărora se găseau totdeauna și în tot locul preoții noștri; nu mai vorbim nici de propaganda culturală, ce se făcea în cadrele „Asociațiunii” și dela care preoțimea noastră de-asemena era nelipsită.

Dar acești slujitori ai altarului, crescuți în spiritul larg, tolerant și liberal al bisericii române, nu se sfîiau să intre și în acele localuri, unde se aranjau petreceri cu caracter absolut lumesc. Săliile de teatru și de concerte erau totdeauna onorate de prezența preoților noștri. Multămită unei concepțiuni superioare a vieții omenești, preoțimea noastră, în frunte cu prelații, dădeau tot concursul ei inițiativei sociale cu caracter pronunțat al distracției. Partea aceasta a vieții sociale era cultivată chiar și în seminările teologice din Ardeal, fiindcă educația viitorilor preoți nu se putea concepe fără legătură strînă cu toate manifestările de viață ale poporului. Felul acesta de-a vedea viața a dus la cimentarea sufletească dintre preoțime și popor. așa cum se găsește ea azi în Ardeal. Dacă pre-

oțimea noastră n'ar fi trăit pînă acum cu poporul în felul arătat mai sus, de-sigur că, furtuna socială deslănțuită după războiu, ar fi cauzat mari stricăciuni așezămîntului preoțesc din Ardeal. Date fiind însă rădăcinile adînci, pe care le avea preoțimea în sinul populației păstorite de dînsa, preoții noștri au rămas la locul lor, înconjuțați de acea dragoste mare a credincioșilor, care li-a asigurat în trecut rolul de conducători în treburile publice și i-a indicat și pentru prezent ca și pentru viitor să fie tot conducătorii adevărați ai maselor populare.

Din mijlocul acestei preoțimi, crescut în aceleași condițiuni și concepții de viață, s'a ridicat și Sanctitatea Sa Patriarhul Miron.

Îmi amintesc decînd a venit la Sibiu ca secretar consistorial. În calitate aceasta a luat parte la toate manifestările sociale ale societății sibiene. Pe vremurile acelea viața socială din Sibiu luase un avînt, cum nu-l mai avusese înainte și nu l-a mai atins nici în urmă.

Din multipla Sa activitate pe terenul social menționez aici numai un singur punct, care apare acum oare cum în contrast cu situația în care se găsește azi primul Patriarh al Românilor.

Era în anul 1901 sau 1902 cînd tineretul din Sibiu a fost invitat la o consfătuire intimă în chestiuni de teatru. Cel ce ni trimitea această invitare în numele și din însărcinarea „Societății pentru fond de teatru român” dela Brașov, nu era altul decît tînărul secretar consistorial, pe atunci Dr. Elie Cristea. Consfătuirea a avut loc într'unul din saloanele cafanelei „Unicum” și a fost cercetată de toți tinerii din Sibiu. Problema

teatrului românesc pasiona atunci pe toată lumea și expunerile, celui ce ne convocase, au fost primite cu mare însuflețire de cei prezenți. S-a și notat înmăntarea unei agenții pentru Sibiu, s-au ales organele prescrise de statute și noi eram convinși, că, cel mai târziu într-un an, vom descinde la Sibiu primul teatru național. Însuflețirea noastră a fost însă întocmai ca la teatru. După ce s'a lăsat cortina, am trecut la inevitabilul pașar de vin... și cu atât ne-am ales.

Focul sacru al ideilor și idealurilor marce nu s'a stins însă tot atât de repede și în sufletul lui Dr. Elie Cristea. În vara anului 1912 s'a sărbătorit la Blaj, jubileul de 50 de ani al „Asociațiunii”. Cu prilejul acelei memorabile aniversări am revăzut pe vechiul propagator al ideii teatrului român în Ardeal. Dar atunci nu mai era un secretar mirean al consistoriului, ci era episcopul ortodox dela Caransebeș. În ornatul său frumos, luxos chiar, de monach, episcopul Miron Cristea a ținut o cuvântare „despre problema teatrală”, care

dovedia nu numai cunoștințe temeinice ale chestiunii, ci, și mai presus de toate, o justă și pătrunzătoare concepție despre rolul celei și trebuie să-l aibă teatrul în viața fiecărui popor. Nu știu, dacă s'a păstrat textul acelei înălțătoare cuvântări. De-o fi existând undeva, ar trebui publicat de Ministerul Artelor pentru propagandă și în interesul teatrului național și rațional.

Făcînd acum legătura logică a faptelor, vedem că biserica noastră numai așa a putut ajunge să-și îndeplinească adevărata ei misiune, că a înțeles să fie totdeauna în cea mai strînsă legătură sufletească cu toate manifestările vieții poporului român.

Inchinînd aceste amintiri Sanctității Sale Patriarhului Dr. Miron Cristea doresc ca, partea cea mai însemnată a rodniceii Sale munci în vastul ogor al întregii biserici române, să fie destinată răspîndirii aceluia spirit larg, tolerant și liberal creștinesc, în care S'a născut și a viețuit și Sanctitatea Sa.

Ion Băilă

Literatura comparată în străinătate și la noi

Studiul metodic al literaturilor comparate este de origine recentă. El s'a dezvoltat în mod științific numai de cîteva decenii; încercări izolate s'au făcut încă dela începutul veacului al XIX-lea.

Marele Goethe își imaginase odată „ștergerea frontierelor naturale ale literaturilor și crearea unei literaturi universale, formată din spiritele emnente ale tuturor națiunilor, care instruindu-se reciproc, se completează și se continuă, unul dela altul”. El încerca să scoată din opera mare a unui scriitor partea care interesează pe toată lumea cultivată; aceasta era, după el, *arta și adevărul durabil și nemuritor*. În acest sens Goethe este primul scriitor care se gîndește la o înfrățire literară mondială.

Ideia lui Goethe trece puțin amplificată și la romantici. Istoria comparată a literaturilor este o creațiune a lor. Căutîndu-și noi motive de inspirație în evul mediu, ei au îmbrățișat Italia creștină cu Dante, Spania cu Calderon și Anglia cu Shakespeare. Au cercetat misteriosul Orient și, odată cu numeroasele studii de folklor comparat și filologie comparată, încep și acele de literatură comparată.

În 1810 apare „Cours de peinture

et de littérature comparées” de Sobry. După șase ani, la 1816 Noël și Laplace publică un alt „Cours de littérature comparée”. Villemain în prefața cărții sale, apărută în 1827 — 1828 „Tableau du XVIII-e siècle” vorbește de „étude de littérature comparée”. Dar prima lucrare serioasă în acest domeniu este aceia publicată de André Sayous „Histoire de la littérature française à l'étranger depuis le commencement du XVII-e siècle: Genève, Cherbuliez 1853 2 vol. Amyot 1861 2 vol. Tot în acest timp, la 1859 Delatouche publică un „Cours de littérature comparée”, lucrare mult mai slabă decît a lui Sayous. Nici Sainte-Beuve nu era străin de acest nou termen și, într-un articol publicat în „Revue des Deux Mondes” (1 Sept. 1868), întrebuințează și el expresia de „literatură comparată”. Pentru istoricul pe larg al acestei chestiuni se poate cerceta articolul lui Fernand Baldensperger „Littérature comparée. Le mot et la chose”, publicat în primul număr din „Revue de littérature comparée” anul I (1921). revistă condusă de dînsul, împreună cu P. Hazard.

Astăzi literatura comparată și-a lărgit sfera preocupărilor sale și nu se mărginește, ca în trecut, numai la studiul influențelor străine, ci descoperind noi terenuri de cercetări, ea merge pe un drum bine fixat:

„Recherche des sources étrangères d'une idée ou d'une livre; histoire d'un thème, situation, type ou légende à travers deux ou plusieurs littératures; étude de la fortune, dans un pays étranger, d'un ouvrage ou d'un écrivain: c'est à ces trois genres, on le sait, qu'appartiennent la plupart des travaux de littérature comparée...” (P. Van Tieghem, „La synthèse en histoire littéraire. Littérature comparée et littérature générale”, în „Revue de synthèse historique” tomul XXXI (1920) p. 7. Tot la legătură cu studiile de literatură comparată se poate cerceta și un articol mai vechiu al aceluiaș autor „La Notion de littérature comparée” în „Revue des Mots” (Mart 1906), cum și unul a lui F. Baldensperger „Où nous en sommes: examen de conscience d'un comparatiste” publicat în „Revue universitaire” (Novembre 1919). Valoarea studiului comparativ în istoria Literară a oricărei literaturi e atât de însemnată încît B. Croce și De Lollis au ajuns chiar să-i tăgăduiască existența ca știință aparte de oare-ce „orice istorie literară nu poate și nu trebuie să fie decît comparată”.

Pentru a ni da seama și mai bine despre importanța studiilor comparative, vom schița în mod fugitiv, cîteva aspecte ale literaturilor mari din Europa arătînd totodată și influențele reciproce pe care le-au suferit în dezvoltarea lor.

În antichitate, literatura latină avea naștere supt influența literaturii grecești. Tragedia și comedia lui Plaut și Terențiu datoresc mult lui Euripide și Aristoane. Profesorii greci învață pe latini poetica lor și primele versuri se scriu supt înriurirea metricii grecești (Lafaye „L'alexandrinisme chez les poètes latins” și „Les Grecs professeurs de poésie chez les Romains” în „Revue de l'enseignement supérieur”, 15 Sept. 1893 et 15 August 1894). Dar literatura greacă nu s'a mărginit numai la influența ei asupra celei latine, ci străhătînd veacurile, a pătruns cu mult succes în toate țările civilizate și a ajutat la renașterea literară a tuturor popoarelor culte. După influența greacă și paralel cu ea se dezvoltă și cea latină. Datorită anumitor împrejurări, aceasta din urmă, deși inferioară ca valoare artistică, a izbutit să exercite asupra evului mediu și timpurilor moderne o influență cu mult mai mare. Serviciul pe care l-a adus limba latină în tim-

purile medievale, a făcut ca literatura să nu-și piardă însemnătatea, de-și odată cu ocuparea Romei de către Barbari, autoritatea ei începuse să decline. Continuată de poeți galo-romani, ca Fortunat, istorici ca Grigore de Tours etc., ea ajută și la renașterea literară carolingiană.

Se știe că evul mediu limbile vulgare n'au servit decât literaturii populare. Cea cultă era scrisă în limba latină. De abia, Dante în limba latină.

Totuși scriitorii mari că Petrarca și Beccacie scriu și în latineste și în italianeste.

În acest timp și ceva mai înainte Virgil servește de model la alcătuirea frumoaselor epopei, (Compartiri. *Virgilio nel Medio Evo*, Livorno, 1872.), Ovid și Horațiu celor care scriu arte poetice, Cicerone oratorilor, Seneca moralistilor și Titu Liviu istoricilor. Literatura populară, cu Roman dela Rose și altele e plină de reminiscențe latine. Montaigne și mai târziu Y. J. Rousseau și Diderot scriu supt influența lui Seneca, Corneille supt a lui Lucan, Boileau supt a lui Horațiu și Juvenal, Bossuet supt influența lui Cicerone și Tacit. În afară de Franța. În Anglia, prima comedie a lui Nicolas Udall este scrisă supt inspirația lui Plaut. Tragedia se dezvoltă după Seneca, ca și în Italia și Franța. Indirect literatura latină își continuă influența în Anglia și mai târziu, în secolul al XVI-lea, asupra poezilor Wyatt și Surrey, care scriu supt înfrurirea renașterii literare din Italia; pentru ca după două veacuri Pope și Addison să se desvolte direct de la cultura latină. În Italia influența latină a fost mult mai puternică decât în celelalte țări. Numai în Germania, literatura latină pătrunde cu greu și nici influența italiană de reputație europeană pe acea vreme, exponentul cel mai puternic al literaturii latine în evul mediu, n'a fost acceptat. Cultura latină, pe care se grefase creștinismul, se răspîndia ușor în țările de neam romanic, dar în Germania, datorită animosităților dintre Germani și Roma, ea găsea o îndârjită rezistență. Spiritul german se opunea culturii latine. Numai în secolul al XVII-lea, începînd din timpul războiului „de treizeci de ani” și pînă în vremea domniei lui Frederic al II-lea, latinitatea prin ajutorul culturii franceze, exercită o puternică influență în Germania. Starea de decadere produsă de grutățile lungilor războaie și de luptele religioase dintre protestanți și catolici, luterani și calvini, face ca literatura germană să decadă și să se refugieze într-o provincie. În Silezia unde Martin Opitz întemeiază o școală nouă. Pe acea vreme

în Germania învățămîntul superior se făcea în limba latină, iar în relațiile diplomatice și în scrisorile comerciale se utiliza limba franceză. Acuma și literatura franceză își are drumul deschis. Romanul sentimental *L'Astrée* a lui d'Honoré d'Urfé, la Clélie de M-lle de Scudéry, la Diane de Montemayor și l'Arcadie de Sidney, influențează literatura germană. Canitz imită în satirele sale pe autorii Pleiadei. Epoca literară germană numită „Sturm und Drang”, acea perioadă revoluționară a literaturii germane, se dezvoltă supt influența franceză a lui G. J. Rousseau și Sébastien Merciers. (Cf. I. Sin-Giorgu, *Sébastien Merciers dramaturgische Ideen im Sturm und Drang*, Basel, 1921) Tot acum și literatura latină își găsește admiratori în marii scriitori. Lessing, Goethe și Schiller, spirite luminate și degajate de acel principiu naționalist îngust, de care a fost stăpînită întreaga literatură germană. După cum vedem, Germanii ajung să creze o literatură de reputație mondială, numai atunci cînd vin în contact cu literatura antică și cu acea a popoarelor de neam latin.

Cea mai bogată literatură europeană, literatura franceză ajunge la înflorire datorită influențelor din afară. Renașterea literară franceză se face supt înfrurirea antichității.

Renașterea este acea mișcare literară care s'a produs în Europa occidentală la sfîrșitul secolului al XV-lea și începutul secolului al XVI-lea, pricinuită de două cauze principale: descoperirea comorilor antice de către savanții greci, odată

cu căderea Constantinopolului (1453) și invenția tiparului. Renașterea a început în Italia din mai multe motive. Mai întii această țară fusese mai conservatoare cu mărturiile civilizației antice ce se aflau pe pămîntul ei, și al doilea, situația economică și politică era mai înfloritoare decît în celelalte țări; și în sfîrșit artele erau protejate acolo de prinți mecenafi ca: Medicii din Florența, Sforza din Milan, Gonzaga din Mantoua, Alfons Magnificul din Neapole și de Papii Alexandru al VII-a și mai ales Leon al X-lea. Din Italia Renașterea a trecut în Franța. Aici a găsit deasemeni protectori în Francisc I-ii și sora sa Margurieta de Navara și în instituțiile nu de mult întemeiate „Collège de France”, Academia lui Carol al IX-lea numită „Academia de poezie sau de musică” etc. În acest timp literatura italiană pătrunde în Franța și se continuă pînă în vremea lui Ludovic al XIV-lea (cf. Rathery, „Influence de l'Italie XIII-e siècle jusqu'au règne de Louis XIV” și J. Texte „L'influence italienne dans la Renaissance française” în volumul „Etudes de littérature européenne” (1898).

Scriitorii franceși dezvoltati, cum am arătat mai sus, supt influența literaturilor latină, italiană și chiar spaniolă (Moliere de pildă a imitat pe comedianii spanioli), apung la rîndul lor să exercite o influență preponderantă asupra literaturilor euronene

(Va urma)

C. Cardaș

Singurătate

*Cad frunzele triste din ramuri,
Și amarnic se tinguie plopu.
Cad picuri de ploaie în geamuri,
De ai crede că vine potopul.*

*Ascult cum pustiu și'ntinde
Aripa tăcerii în casă,
Un gîna lăcrimat mă surprinde
Ca toamna ae-afară pioasă.*

*Și gîndul mi e cîntec de jale,
Iar dorul ce atargă homar,
Uitat e pe-a dragostei ca e,
Ca vinul trezit am pahar.*

*Sînt singur și nimeni nu vine...
Și-atît ae pustie-i odara...
Păru unde pustiu și'n mine,
Și'n noaptea aud cucuvaia'...*

Const. Barcaroiu

Vremuri și oameni

„Biruința lui Vasile Grecu“

de I. Agirbiceanu

Dar acum își zise: „Iată rostul acestui drum! A voit să-mi facă lecții pentru a mă convinge să mă întorc de bună voie la ei. Ce înțeles mai are pomenirea repetată a iubirii lui? Ce am eu cu ea?“

Și, într-o invoiburare de revoltă, era gata să-i arunce lui Vasile o privire de despret ucigător. Dar venitul nu ieși în priviri. Rămă și să simtă singură amarala. Rădănd ochii, e văzu pe Vasile liniștit, nepătuns, rădănd din fața, din ochii aerii acela, lumina acea meralică, și își plecă privirile neputincioase, că și când ele s'ar fi atins de o ființă superioară. Simți că greșise cu bănuiala ei.

Vasile Grecu indemnă caii. Încă puțin și erau în virtul dealului.

— Simțiam deci, continuă el, că pentru tine, pentru a nu cădea tu în crimă, pot fi smulse rădăcinile vieții mele. Și le-am tras din adâncuri fără de mișcare. Eram, mă simțiam așa de mic, mai puțin ca un bulgăre de tină, și știam că lumea nu se va prăpădi fără de fericirea mea. Dumnezeu a voit ca în clipa aceasta să-mi vie în ajutor. Când m'am simțit mai neînsemnat, o zdreanță în vânt, mi s'au descoperit rosturile vieții. Eu, Vilma, cred acum deplin. Nu mai am nicio îndoielă. Mi-e milă de toată lumea, de întreaga existență, și doresc fericirea tuturor. Fără să mor, vă pot dori acum, vă doresc, din toată inima: „Fiți fericiți!“

Ajunseră în virul dealului. Vasile sări din trăsură; trase căii de urechi. Trupurile lor aburiau. Norii, deasupra se lăsaseră în neguri până pe muchea dealului. Colțuri de pădure se arătau și dispăreau din negurile ce învăluiau neîncet.

Vilma rămase nemișcată în căruță. Ce voia Vasile să-i spună? Unde o dădea? Ce avea de gând cu ea? Ce însemnează cuvintele: „Fiți fericiți?“ Nu cumva vrea să o izurce cu vorbele, să o ametească de cap? Dar pentru ce? Să fie fericiți! Cum? Dar, dacă e vorba de ea și de Andrei, nu erau fericiți?

Căi răsuflară. De aici nu mai aveau decât o jumătate de ceas până la oraș. Vasile sări în trasură, luă haturile, învârti picioarele și dădu drumul căilor.

— Acum, copila mea, vă pot

spune din toată inima: Fiți fericiți. Și n'am pentru ce să mă tem că nu veți fi. Numai pietroiul din drum trebuie înlăturat. De azi veți fi cu desăvârșire liberi, Vilma.

Femeia asculta glasul lui solemn și-și zicea: „Se impușcă. Are să se impuștel“. Și inima în epu sa i bată în piept ca un clopot cu bătaii rare.

— Eu nu vă voi mai sta în drum. Dar nu puteam să te las pe gura ta și să-ți în desrețul oamenilor. Nu puteam să mă mai fac de risnică pe mine. Cred că lucrul acesta îl înțelegeți amândoi. Deci în Cozla nu mai puteți rămânea.

Femeia, mai deșteptată acum, îl privi cu uimire. Se zărea orașul. Nicio teamă că s'ar mai putea întâmpla ceva pe drum cu ea sau cu el, nu o mai atingea.

— Tu, deci, vei rămânea la mamă-ta, sau la mătușică-ta, Vilma. Vei fi singură numai până mine. Mine va veni și Andrei. O să mijlocească pe lângă contele, am auzit că e acasă să-i facă rost lui Andrei să se mute la oraș.

— Îi va face, de bună samă. Apoi veți lua amândoi o locuință. S'ar putea chiar să rămâi la mamă-ta până la cununie.

Despărțirea noastră va fi ușoară. Citeva săptămâni și e desfăcută toată comedia. Invoirea noastră reciprocă va fi o mare ușurare pentru divorț. În sat oamenii vor ști că ai venit la mama bolnavă. E bine așa, Vilma? Am lucrat bine?

Femeia nu-i răspunse, nici nu-l privi.

Destăinuirea adevăratei ținte a acestui drum ră-tornă parca întreg restul lumii. Era o lămurire a situației, dorită de ea și de Andrei, era tocmai deslegarea care nu știa cum va fi, cum va veni, era singura soluție cinstită pentru ei și pentru Vasile, și totuși Vilma îi părea imposibilă. Din când în când își ducea mina la frunte, își pipăia fața mică și palidă, o apăsa: nu visează oare? Apoi, dela o vreme, cu cât se apropiau mai mult de oraș, își zicea: De ce să visez? Nu e lucru firesc.

— Cu mamă-ta vei aranja totul singură, Vilma. Eu nu-i pot pomoni un singur cuvânt din ce s'a petrecut. Ar fi să te jignesc pe tine. Cât ce ajunge-m, eu o să plec

în căutarea contelui. E nevoie să-l întâlnesc încă azi.

Ajunseră la poala dealului drumul se așternea acum drept, era mai bine pietruit, și Vasile lasă caii la trap. Cei doi soți nu mai schimbă un singur cuvânt până în oraș. Se cufundară în gândurile lor.

Vasile se simți acum cu totul liniștit. Cearănele negre din jurul ochilor luminau straniu, părea că nu mai au ce căuta să păteze fața aceea plină de energie, din care liniștea superioară, voința hotărâtă, puterea de a trece peste suferința proprie radiau ca o lumină mătălică.

Întreg drumul până în oraș Vilma cerca să înțeleagă lumea care-i părea răsturnată și acum. E bine cum rânduise Vasile. Simțea acum că era singura posibilitate de a lămurii cinstită situația. Dar cum putuse Vasile face asta? Cum plănuse, cum se gândise la toate, ca și când ar fi vorba de cineva străin? Ce l-a indemnă? Ce l-a dat putere? Ce l-a schimbat așa încît să nu-l mai cunoști? E într'adevăr bărbatul său, ori un străin a îmbrăcat trupul lui pentru a o duce pe ea în răstăcire? N'o mai iubește acum și-i îndălează toată aranjarea asta a incurcăturii pe care o jucase ea? Pe via despărțirea de ea ca pe o problemă matematică? Pentru ceia l-a pută spune toate grozăviile acestea fără să i se miște un mușchiu al teței?

Sau poate fi așa din iubire, cum spune dinsul? O iubește și acum? Dar ar fi iubire asta? Poate exista o astfel de iubire care să aducă astfel de jertă? Să se desființeze pe sine pentru a fericii pe alții? Și Vasile, care era bărbatul ei, căruia ea i-a greșit atât de mult, poate avea pentru ea o astfel de dragoste? Ei cu ce rămânea, cum mai putea trăi dacă o iubește așa ce adine?

Dar, nu! Nu poate fi vorba de dragoste, aici. Poate e o poruncă a sufletului lui de cleric, de preot, o impunere a eticei creștine. Ori, poate e o adincă scîrbă și un dispreț pentru ei doi, pentru ea mai ales, dar a ascuns-o în cuvintele acestea?

De bună samă va fi scîrba de ea și de Andrei! Dar ce-i pasă ei de simțimintele lui Andrei! Bine că se lămurise situația! Și aici avea dreptate Vasile: Nu mai putea trăi supt ochii sătenilor, în casa lui Vasile.

În sufletul Vilmei începu o frământare chinătoare. Se mira de ce nu i fericită, văzindu se liberă. Se mira în clipa următoare de schim-

barea lui Andrei. Se întreba: Pentru ce nu a fost și până acum așa? De unde i-a izvorât de odată bărbăția asta în față, în priviri, în ținuta trupului?

În răsturnarea ce o simția în lume, în ea însăși avea un singur punct de spirt. Gîndul că mine va veni Andrei. Dar nu mai simția nicio prindere, nici o bucurie de gîndul acesta, și încerca din nou să-l înțeleagă pe Vasile. Din cînd în cînd îl arunca priviri furioase. Dacă toate lucrurile acestea se-ar face el din iubire? Dar lumina aceea nouă, tare și liniștită, în care se încăldea fața, putea porni din iubire?

Vilma cerca să-și alunge gîndurile, să și întocmească planul după care-i va povesti mamă-sor totul. Va începe cu nenorocirea căsătoriei sale. Dar întrebările de mai înainte revin, rupeau ce-a clădit din planul ei de explicație, și trebuia să-l înceapă mereu din nou.

Ajunseră. Vas le sări și deschise poarta. Era numai o slujnică acasă. Mama sa era dusă la mătușica. Era o locuință modestă, cu două camere, pe care văduva o cumpărase după moartea noii soții. Voia să-și aibă adăpostul ei. Casa din Cozia o dăduse Vămei.

— Nu-i așa măneni, cu atît mai bine, zise Vasile. Îi ajută Vilma să se coboare, o petrecu în salonul pe care-l descuise slujnica. Statură amîndoi tăcuți în picioare.

— Apoi Vasile scoase ceasul. Vilma văzu că mina lui tremurase ușor, și că buzele îi se strîng. Ochiul lui nu se ridicară spre sope.

— N-am crezut, începu Vasile, și glasul îi era înăbușit acum. — N-am crezut că mai am dreptul să mă ating de tine, de trupul tău, de cînd am înțeles că în suflet ți-e un străin. Dar acum la despărțire, cred că nu te voi supăra, dacă îți cer o favoare, Vilmo.

El își ridică ochii și o învăliu într-o grea tristețe. Vilma îl privia mereu, mută, palidă, parcă mirată că au ajuns la clipa asta.

— Deci un ultim favor, copila mea. Dă-mi mica ta minună albă să ți-o sărut pentru cea din urmă oară. Va fi o amintire lingă altele.

Vilma, privind-l mereu neclintit, și abia putînd să mai respire, ridică spre el, cu greutate mina ei dreaptă care atîrna moartă de-a lungul trupului.

Vasile o prinse ușor, abia atîngînd-o și o sărută. Cînd își ridică capul, în ochii lui luciau lacrimile.

— Îți mulțumesc Vilma. Și-acum, adio!

Vilma se zbatu sufocată după aer, și abia putu șopti:

— Dar tu... tu... de ce faci toate astea?

— Pentru că tu să fii fericită, mica mea copilă. Ce nu ți-a dat Dumnezeu înția oară, îți dă acum...

Vilma se dădu un pas înapoi, întinse o mină și se sprijini de perete:

— Dar tu... tu... cu ce rămii Vasile? întrebă ea iarăși, abia șoptit, în vreme ce în privirile ei albastre-verzui plutea ca un nour greu și turbure.

Bărbatul se opri o clipă. Zise fără s'o privească:

— De mine să nu-ți pese Vilma. Nu rămîn sărac. Rămîn cu Dumnezeu și cu iubirea mea. Să nu-ți fie teamă: n'am s'o pingăresc. După despărțire, mă voi hîrtonisi de preot. Nu mai am nici o îndoială în credință. Și-acum, fii fericită!

Dar el se urni cu greu din loc: părea că picioarele îi se împlîntaseră în pămînt. Totuși birui, și, fără să se mai uite la femeie, porni spre ieșire.

Dar nu apucă să închidă ușa și înapoia lui auzi un țipăt sfîșietor, un singur cuvînt: numele său, apoi o grea isbitură de podele.

Cine-l strigase pe nume? Avea senzația că de la ultimele lui cuvinte până auzi țipătul, trecuse multă vreme. Și-apoi nici nu cunoscu glasul. Poate a fost o halucinație a lui. Se oprise totuși cu un picior pe întia treaptă de la scară și privi în odaie: Vilma zăcea nemișcată cu fața la pămînt, cu brațele subțiri întinse înlături.

Dintr-o săritură, Vasile fu lingă dînsa. O ridică pe brațe și o puse pe divanul de lingă perete. Cunoștea leșinurile femeii și știa cum să o readucă la conștiință. Dar acum îi curgeau sudori grele pe frunte, pe față: trecu aproape un ceas până o putu trezi. În vremea asta Vasile se gîndia mereu: „S'a văzut singură în fața mamei sale, în fața mătușii, că ea va fi început să-și dea seama de situația ei și se va fi temut de explicațiile cu cele două femei. Înțelese că greșise: el trebuia să le lămurească pe cele două femei. Oricît de greu i-ar fi, trebuie!”

Cînd, în sfîrșit, Vilma deschise ochii, Vasile suspină ușurat. Se ridică încet de lingă divan și zise:

— Să nu-ți fie frică Vilma. O să duc eu lucrurile pînă la sfîrșit. Înainte de-a merge să-l întîlnesc pe domnul conte, voi trece pe la

Foi de aur¹⁾

*Foi de aur are draga 'n părul,
Și în ochi lumini de sărbătoare.
Pe cărări, prin parcul nins cu aur
Singerată și pustie Vară moare...
... Tremură 'n lumina amurgului
Șoapta de mătase a inserării
Iar, dep' rîte, soarele se'ncină
Și sărută mîrginile zării...
Mină 'n mină, rătăcim aiene
Pe cărări cu aur troienite,
Morre vara 'n fiecare frunză...
Crîngile s'alintă ostenite...
Dar în noi e-atîta bucurie
Că'n lumina palidă de sară,
Zugrăvim în sufletele noastre
Înfloriri de altă primăvară...*

Gr. Vēja,

¹⁾ Din volumul „La Hanul Vail” ce va apărea în toamna aceasta.

mătușică-ta, să vorbesc cu mamă-ta, să-i lămuresc, să-i explic totul. Așa trebuia să fac de la început, să te cruț de...

Însă notarul nu putu sfîrși. Vilma îl învăliuă într-o privire atît de adîncă, atît de arzătoare, plină parcă de rugăminte și de adorare, încît lui Vasile i se opriră cuvintele pe buze. Înlemnit, abia cutezînd să respire, se uită la ea. Nici cînd nu o văzuse așa de frumoasă.

— Nu! gemu Vilma, în clipa următoare, zicînd de pe divan, încunjurîndu-i grumazii cu brațele. „Nu!” zise din nou. „Nu te duce. Nu trebuie! Iartă-mă Vasile”, șopti ea arzător, și bărbatul simți lacrimile ei. Se simți parcă pînă'n adîncurile ființii sale, aprinzînd și răcind în același vreme:

Un suspin adînc ridică pieptul lui Vasile, apoi rămase nemișcat ca și cînd s'ar fi cufundat în grele gînduri.

Vilma se desfăcu de el cu teamă, tremurînd ușor, îl privi, tot mai inspăimîntată:

— Nu mă poți ierta? Îngină ea fără putere. „Vai, trebuia să mă gîndesc!” Făcu cîți-va pași, obosită, și se lăsă frîntă pe divan. Începu să plîngă potolit, ca o bătrînică neputincioasă. Părea că toată puterea de viață i-a secat.

Vasile se trezi din gîndurile lui, se apropie încet și șezu lingă dînsa:

— Nu de iertarea mea e vorba acum, draga mea copilă. Eu te-am iertat de mult. Altfel ai fi aici. Dar e vorba de tine...

— Nu mai sint vrednică să te iubesc? Da? șopti puțin ragușită, Vilma.

— Nici de vrednicie nu e vorba. Ci de altceva. Vilma, ești acum sigură că... și-e drag puțin de mine? Femeia-l învăn într-o privire adincă, înlăcrimată, plină de adorare. Vasile se infiora ca planta arsă de secetă cind încep s'o uată picurii grei de apă. Simția că Vilma nu s'a mai uitat la el așa nici odată. Simția... iubirea ei pentru înția oară, fără putință de a se înșela. Fără să-și dea seama întinse brațul sting și îmbrățișe mijlocul feteii. Vilma închuse, palidă, ochii, și-și lăsă capul ușor pe spate. Buzele ei șopteau ceva ce nu putea auzi. Iși aplecă urechea. Într'o șoptă dulce treceau aceleași două cuvinte: Te iubesc. Te iubesc! Cînd simți fața bărbatului său aproape, c'o mină pe după grumazii lui, ea-i atrase capul, și gura-i nică se lipi de gura lui Vasile într'o sărutare nesfîrșită.

Notarul simția lumea învîrtindu-se Pe fiecare clipă muria de groază și învia de bucuria. Nu se înșela Vilma? Nu se crede cu... celălalt? Cum îl poate iubi acum? Nu e tot același om? Și dacă Vilma s'ar înșela! Abia acum, simțind sufletul întreg, toată profuziunea iubirii, înțelegea deplin cît era de nenorocit. Viața lui va birui și această nouă încercare? Dar el, acum nu se putea înșela: Vilma îl iubia. Prin ce minune? Cum? nu-și putea da sama!

Atras de o putere mai mare de cît el, își îmbrățișe soția și o acoperi de sărutări arzătoare, pe gură, pe ochi, pe obrazi, pe gitul alb, pe părul bogat.

— Ah! gemu Vilma, mă ferți, m'ai iertat! Iți mulțămesc! Nici odată să nu-mi pomenesti de ce-a fost! Dragule, iubitele, imi făgăduesti? Ce suflet frumos ai tu, dragul meu, și eu nu l-am cunoscut!

Ea izbucni acum într'un plîns cu hohote. Tîrziu se putu liniști.

— Dar ești tu sigură de iubirea ta, Vilma? mă vei iubi și mine și poimîine, și peste un an și peste douăzeci?

— Cum aș putea să nu te mai iubesc dacă mi s'au deschis ochii, dacă sufletul meu, orb înainte, te simte acum și te înțelege?

— Întreb, copila mea, fiindcă ar fi mai primejdios pentru amindoi să ne cufundăm din nou în minciună.

— Nu! niciodată nu ne vom

mai cufunda! In fericire ne vom cufunda vasnic", zise cu însușire Vilma, îmbrățișindu-i din nou.

— Dar nu te gîndești, scumpa copilă, că ea nu sint un bărbat frumos? Și vezi, orice sunet, ca și al tau e atras, acument de trumusețe. De cite ori nu mi-am biestemat eu...

— O privește! șopti ea cu incînțare.

Vasile se uită uimit la fața nouă din oglindă. Se vedea acolo o față bărbatească plină de energie, două priviri tari, încălzite, umezite puțin de sentimentul reșnut. El nu-și daduse sama ce adincă inriurire a avut și asupra liniilor fetei sale, tragedia sufletească prin care trecuse, viața superioară care-l anima acum, voința care trona peste ranele și chinurile simțirii.

— Totdeauna te voi iubi, numai pe tine. Ce-a fost era o nebunie trecătoare... Cred că glasul lui mă ademense. Poate vocea aceea o iubiam. Iartă-mă Vasile, și iubeste-mă!

Ea îl sărută înlăcrimată. Apoi, se desfăcu de-odată de el, deveni de-o zburdălnicie ca în ceasurile cele bune cu Rusul, ba încă mai drăguță, mai luminoasă, mai ciripitoare. Incepu să zburde prin casă, să danseze, să cînte. Vasile o privia cu sufletul plin, ca în vis. Poate fi adevărată schimbarea asta? El știuse, el simțise totdeauna că Vilma nu-i desfrînată, că ceia ce i-a lipsit a fost iubirea.

În clipa aceea soacră-sa intră în casă.

— Frumos că vă mai aduceți aminte și de mine! zise ea. Și ce veselie pe capul tău Vilma! Nu te cunoșteam atît de primăvărată, adause îmbrățișindu-și fata.

— Ah! mamă cît mi-e de bine! Cît sint de fericită! zise Vilma în brațele mamei sale, apoi izbucni din nou în plîns. Mamă-sa simția că-i un plîns de ușurare, de fericire. Ochii i se umeziră, se uită la Vasile și zise:

— Nu ti-am spus eu că are să fie bine? Vilma a fost o copilă neștiutoare dar totdeauna bună și curată. A tinut'o ca într'o temniță mătuscică-sa. Dar vă mulțumesc că v'ați mai adus aminte și de mine.

— Da, zise Vasile. Nu numai atît, dar Vilma o să rămînă la dumneata două săptămîni. E dorința ei, și eu nu pot decît să i-o împlinesc.

Vilma, peste umărul mamei sale îl privi îngrozită. O clipă îi veni să creadă că Vasile nu renunțase la

planul său. Dar cînd îi întîlni privirea și se cufunda în drăgoștea lui, ea înțese, se destăcu din brațele bătinei și zise.

— Da, mamă, n'am mai fost de mult pea voi. Vreau să mai stau cu tine și cu matusica. Fata noi au cazut acum pome și dumneata ști ce ună se prășeste toamna prin Cozia.

XII

Vasile Grecu, parăsind locuința soacre sale, eși în strada și se îndreptă spre locuința contelui țelular. Dar abia iacu cîi-va pași și se opri. Ce avea să-i spună? Abia acum își dadu sama că toată espicarea pregătita de mai înainte pentru a-l convinge pe stăpîn că trebuie să-i ajute să-i mute pe Andrei din Cozia, căzuse bantă. Vasile nu voia să-i ascundă nimic. Voia să-i spună întreg adevărul și că, ce făcea el acum, era numai pentru înlesnirea căsătoriei lui Andrei cu Vilma.

Dar acum, după cele petrecute ce avea să-i spună? Nu mai putea descoperi nimic, e limpede. El se opri în stradă, cu capul gol de ginduri. O să-i spun, zice el în sfîrșit, că ofițerului i s'a urit la sat, că nu mai are ce face pe vremea asta ploioasă de toamnă. Pe urmă avînd asigurarea contelui, îi va fi ușor să-l convingă pe Andrei. Lui poate să nu-i spună chiar nimic din cele petrecute între el și Vilma. Va merge la oraș, și va înțelege singur schimbarea. Și porni pe drum înainte.

Contele B. era de vre-o cinci zile în concediu. Bătrînul, tatăl-său cel incremenit în așternut, trăgea să moară. Se apropia vremea mesei cînd ajunse Vasile, și contele B. era acasă. Era în uniformă de locotenent și părea cu mult mai îmbătrînit.

— Ce vînturi, domnule notar? întrebă el cu un glas înăsprit de suferință. Îi strînse mina și-l pofti să șadă.

— Domnul cel bătrîn e tot în pat? întrebă Vasile, înfricat că, pentru dispoziția rea a contelui, nu-i va reuși planul.

Locotenentul făcu un gest de desnădejde.

— Nu mai trăește, se chinua. Și doctorii ăștia sint toți niște imbecili. Nu pot să-i aline suferințele. Ce chin, ce iad și pe fronturi și aici! Dar ce mai fac prizonierii noștri domnule notar? Ofițerul îi știu că s'au purtat ca niște brute!

Vasile Grecu îngălbeni. Vestea

va fi pătruns pînă la oraș, pînă în urechile acestui om venit abia de cinci zile de pe front. Notarul pîli ca un mort și privia prost la ofițer.

— Cum? Dumneata nu știi nimic? întrebă cu uimire stăpinul.

Vasile clătină din cap.

— Mă mir! Alaltăeri a fost căpitanul aici și mi-a povestit întreg scandalul. Sublocotenentul acela e un porc.

Notarului i să tăie respirația.

— Administratorul urlă și-l ține inculiat în casă. Tipă mereu că trebuie să ia pe cumnată-sa pe care ticăloșul a însărcinat-o! Scandalul porni cînd l-au prins cu cealaltă fată. Dar cum de nu știi dumneata ce se petrece în sat?

— Eu nu ies din birou, domnule conte. Sint singur și am o groază de lucru. Zise Vasile ușurat. Dar tot pentru un ofițer vin și eu, pentru domnul Andrei Vasilievici Potrov.

— Da, îmi închipuiam eu! zise locotenentul. El nu vrea de sigur să mai rămînă. Dar n'avem încătrău. Am alergat pentru el. Nu se poate! Toți trei trebuiesc imediat mutați. Căpitanul a făcut raport. Pentru a acoperi scandalul trebuie să apară lucrurile așa ca și cînd ar fi mutați în interes de serviciu.

— Dar, vă înșelați, domnule conte. Rusul vrea să plece din Cozla. Eu nu știu nimic de scandal și am venit la dumneata tocmai la dorința lui Andrei Potrov. I s'a urit la țară. S'au pus vremile ploioase și numai are nici o distracție. Cărțile le-a citit de mult. Iar la plimbare prin Cozla acum, e un chin. Dumneata știi ce tină se face toamna pela noi!

Ofițerul se însenină pe-o clipă.

— Iată, în sfîrșit, și o rază de lumină! Nu știam ce să mai fac, la cine să mai interviu pentru a putea rămînea acolo. Îți mulțumesc că m'ai scăpat de-o grijă. Spune-i te rog, adause sculindu-se, că poate veni aici în orice clipă. Este rînduit ce are să facă. Mai sint cinci ofițeri ruși prizonieri aici. Iar casa mea-i rămîne deschisă în ori ce vreme. Li întinse mîna lui Vasile, întunecîndu-se din nou.

Notarul salută și eși. Simți că-i căzu o piatră de moară de pe suflet. Trecea vesel și ușor pe ulițele orașului să ajungă mai repede la locuința soacră-sa. Prin geamul unei florării văzu într'un mînnunchiu trei trandafiri galbeni, abia

învolți. Intră, îi cumpără și îi duse viabei.

Fără a-i explica mai amănunțit, îi spuse că lucrurile erau puse la cale cum era mai bine. Rusul va veni la oraș, fiindcă îi schimbă pe toți trei ofițerii. O să trimită pe alții în loc. Vasile întrebă c'un zîmbet:

— Mai luăm și noi în cvartir pe vr'unul?

Vilma îl îmbrățișă și-l sărută cu patimă.

— Te-am rugat să nu mai pomenesti de asta. Știu că îmi vei asculta rugămîntea. Locuința noastră nu va fi de aici încolo destul de largă pentru fericirea noastră.

Vasile puse caii, deschise poarta și porni. Vilma îl petrecu din ochi pînă ce dispăru la o cotitură a străzii, trimițîndu-i mereu sărutări. Vasile, cu capul întors, o privia cu fața inundată de lumină.

În faptul serii intră în sat. Rămase uimit cînd se văzu ajuns. Nu-și dădu sama cum a făcut drumul, cum a trecut vremea.

Andrei intrase în casă adine neliniștit în dimineața aceia ploioasă și rece de Noemvrie. Ce avea să se întîmple? Ce hotărîre tuase Vasile Grecu? O amenință pe Vilma vr'o primejdie?

Deschise un volum de Tolstoi dar nu putu ceti. Se plimba prin odaie cu gîndurile tulburi, eșia la porțită, se uita pe ulița pustie, apoi intră din nou și se izbia pe un scaun. Dar nu avea pace.

Fu pentru el o ușurare cînd ușa se deschise și căpitanul șvab intră în odaie. Andrei se sculă, salută militărește, îl îmbrie să șadă.

— Trebuie să ne pregătim de drum domnule Petrov, zise el, sîntem mutați pe ziua de mîine.

(Va urma)

EPIGRAMA

Unui client

*Ai sint destul pentru proportii:
La un popor mai maruntei,
Nu poti fi chiar un Wuamovitz
Ci doar un... Witamowitzel.*

Hiper-criticism: magistrului.

*O operă, ca dinsul harnic
Nu știe nimeni sa consulte;
Dar nici pe autor mai darnic
Să-ti schie și sa-ti insulte.*

Hipocriticism: disc'poului

*Cine spunea că, la „Arhiva”,
I-ai fi epursat saliva?
Temperamentul aumitate
E un vulcan nestins de bale!*

În utrumque

*Să fie drept, că Phlippide
În chitoara lui se 'nchide,
Iar Facultatea a ramas cu
George Pascu?*

V. Bogrea

CRONICA

Convorbiri despre limbă.

„Dejă”, „de-acum” sau „și”? —

Prin presă s'a pus, zile trecute în discuție posibilitatea și modalitatea întrebării, în limba vorbită și în cea scrisă a expresiunii „a ja” imoruntată din limba franceză, expresiune de care anumii Romîni ta un adevărat abus.

Expresiunea aceeași există și în limba germană; *schon* sau *berits*. Multa lume — regretabil că în această lume sint și scriitori —, în dorința de a elimina din vorbire această expresiune a gâst că este inteligent și lucru s'o interlocuască și au înlocuit-o cu expresia „de-acum”. Se spune și se scrie dela o vreme: „A venit de acum”? În înțelesul de „A venit deja”? căci este cit se poate de inestetic și de neromănesc.

Nimeni nu s'a gîndit n-ă a graiul românesc are totuși o expresiune ce în ocuiește admirabil cuvîntul „deja” și nu este chiar pe deplin corect-puzătoare. Rîndul are pur și simplu. expresiunea „și”. Astfel, el spune nedre: „ai și venit?” în înțelesul de „ai venit deja?” El mai sune, de o idă: „Teatrul nu s'a deschis încă, și lumea s'a și îngrămădat la casa”.

Faptul că unii scriitori sau prețni scriitori au uitat această expresiune și nu s'a gîndit nicotă că există ea, nu însemnează că limba românească e saracă în expresiuni corect-puzătoare variate-ori forme de rostire a gândului.

Cit privește expresiunea „de-acum” ea se stict un înțeles de *viitor*, și, în acest înțeles, a nrebunat o Eminescu în versurile:

„De-acuma nu te-oju mai vedea“

Există totuși și o altă expresiune: oarecum corespunzătoare lui „deja“, s'ar putea spune, de pilda „ai venit de pe-acum?“ în înțelesul de „ai și venit?“.

Această expresiune, fără să fie ineptică, e, totuși, greoaie și de neîntrebuțat.

Se mai susține că sint' frase în care e cu neputință să-l înlocuești pe acest funest „deja“. Noi vedem că un stilist consacrat nu numai oficial sau din snobism, dar de însăși puterea și calitatea talentului său va găsi totdeauna expresia fericită și salvatoare.

Am auzit dăunăzi; întreb pe cineva „câți ani ai?“ și el îmi răspunde „șaiszeci de ani“. Eurăminuimit și: răspunși la îndoială: „Deja?“

Se poate răspunde totuși: „Atit de curind?“ sau „Ai și implinit șaiszeci de ani?“

Chiar dacă e nevoie să te folosești de perifrasede, ca să exprimi o gândire ce altfel s'ar putea spune într'un singur cuvint elegant și estetic este să renunți la cuvintul ce ar suna urit în graiu sau în scris, și să dai drumul per frasede ce cuprind acea gândire într'un chip mai frumos.

În tot cazul, simțul estetic al celui care vorbește sau scrie va găsi totdeauna expresiunea potrivită și la altimea culturii pe care acela o are într'adevăr, dacă o are.

L. I.

Situația materială a scriitorului frances este tot așa de precară ca și a scriitorului român și, după cît se pare, ca a mai tuturor scriitorilor de pretutindeni.

Aceasta se vede din răspunsurile publicate de periodicul „La Revue Mondiale“ cu prilejul unei anchete întreprinse de redactorul său d. Gaston Picard. D-sa a adresat unui număr de literați două chestiuni ce se pot rezuma astfel:

Ocupă astăzi scriitorul, din punct de vedere material, locul care-i revine în Societate?

Cari sint' eforturile maxime ce pot fi cerute scriitorului de către Stat și cari ar fi îndatoririle acestuia față de scriitor?

Răspunsurile primite au fost cam acestea: Soarta scriitorului frances este vrednică de plîns și nedreaptă. Scriitorii sint' desmoșteniți soartei, un fel de paria ai societății. Scriitorul nu realizează beneficii, ci capătă, din cînd în cînd bacșișuri (des pourboires); el este un om ce trăește din caritatea publică; face pe oameni să rîdă ori să plîngă, și apoi întinde

pălăria. Dacă Statul și-ar înțelege îndatoririle sale, ar trebui să selecționeze pe cei mai buni dintre scriitori, cărora asigurîndu-le o rentă i-ar pune în situația de a crea operele lor în liniște, la adăpost de sbuciumul luptei pentru existență. Așa proceda Ludovic al XIV-lea și diferiți seniori amatori de dedicații lucrurilor ce a contribuit, după cum știm, la înflorirea artelor. Astăzi nimeni nu mai plătește dedicațiile se plinge cu amară ironie un scriitor anchetat; ar trebui o reformă a moravurilor din acest punct de privire...

Situațiunea intelectualului în genere, și în special a scriitorului, nu este deloc de invidiat; din fericire, continuă în același ton humoristic scriitorul nostru — se găsesc și oameni inteligenți printre scriitori. Aceștia trăesc foarte bine, datorită unor procedee mai mult sau mai puțin onorabile; se căsătoresc cu fete bogat înzestrate, obțin prin reclame sgomotoase tirajii mari, organizează anchete, etc.

N. N. V.

Cărți

Cutreierind prin Europa de Mihail Negru. — D-l Mihail Negru este un călător pasionat și un călător care are ochul larg deschis asupra locurilor pe care le străbate. D-sa nu face statistcă inutilă și nici literatură de duzină. Totuși vede destul pentru a interesa pe cei cărora li povestește călătoria și scrie limpede, sobru și un orî chiar cu adevărate însușiri literare pentru ca să cucerească pe cititor.

Ultima descriere de călătorie a d-lui Negru cuprinde însemnările impresiilor, pe care zborul cu aeroplanul deasupra Europei, i le-a putut trezi. Preferăm o carte de notații sincere, precise și lipsite de pretenție la tot ce se scrie azi afectat și fals și se impune prin intriga de catenea. Cartea d-lui Negru are o mare calitate: aceea a simplității. Într'o epocă de pretenție artificială simplitatea devine o calitate literară de care trebuie să se ție neapărat samă.

S.

Cele trei Crișuri. — Revista d-lui colonel Bacaloglu din Oradea-Mare închină numărul ei pe Octombrie lui Iosif Vuican. Bucurîndu-se de colaborarea celor mai de samă

scriitori romîni, Cele trei Crișuri, represintă în mișcarea culturală ardeleană avangarda însăși a culturii românești unitare. Căci cercul revistei nu se mulțumește numai de cuvîntul scris al publicației, ci el caută prin conferințe și șezători să menție viu interesul pentru literatura românească. Conferințele organizate anul acesta la Oradea-Mare și București sint' o dovadă că publicația pe care o conduce cu nesfîrșite sacrificii d-l Bacaloglu, nu are numai trainice legături în lumea intelectuală de peste Munți, dar își înțelege menirea mult mai bine, decit de pilda revista d-lui Octavian Goga, care improază Ardealul cu veninul pe care iacumul poet il are atunci cînd își dă sama de zădărnicia ambițiilor sale.

S.

BIBLIOGRAFIE

Al. Davila. — *Vlaicu-Vodă* — Editia IV. Cartea Românească.

Dr. P. Cazacu. — *Cîteva date din Istoria Basarabiei* — Cartea Românească.

Ion Dragoslav. — *Facerea Lumii* — Cartea Românească.

Mihail Negru. — *Cutreierind prin Europa*. — Cartea Românească.

Incepînd cu acest număr d-l prof. N. Iorga se retrage dela conducerea acestei reviste. De asemenea se retrage și d-l prof. Ion Săn Giorgiu.

In numărul 45 a revistei noastre, număr înslinat M. S. Reginei, s'a strecurat o greșală, pe care o îndreptăm acum: Autorul rîndurilor iscalite Dr. Costinescu e d-l Sever Bocu.

Crème Simon

OGLINDA Dv.
va va spune că

La Crème Simon

NICI USCATĂ, NICI GRASĂ
nu fardează dar ține u suroasă,
pătrunde într'adevăr în porii pielei,
unviorează epiderma, o mlădiază
și avantajează luciul natural
al tenutului Dv. Ea menține
pudra Dv.
Pudra Simon